

TREMTHINYS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Biba nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 16(49)

1991 m. rugpjūtis

Lietuva! Lietuva - skausmo šalie! Būk amžiaus laisva kaip šiandien!

Edmundo KATINO nuotraukos

*"Pamąstau ir sakau:
mes padarėme darbą.
Mes padarėme jį
neblogai. Toks buvo
uzdavinys ir mes tą
uzdavinį issprendėme.
Dabar bus naujų
uzdaviniai".*

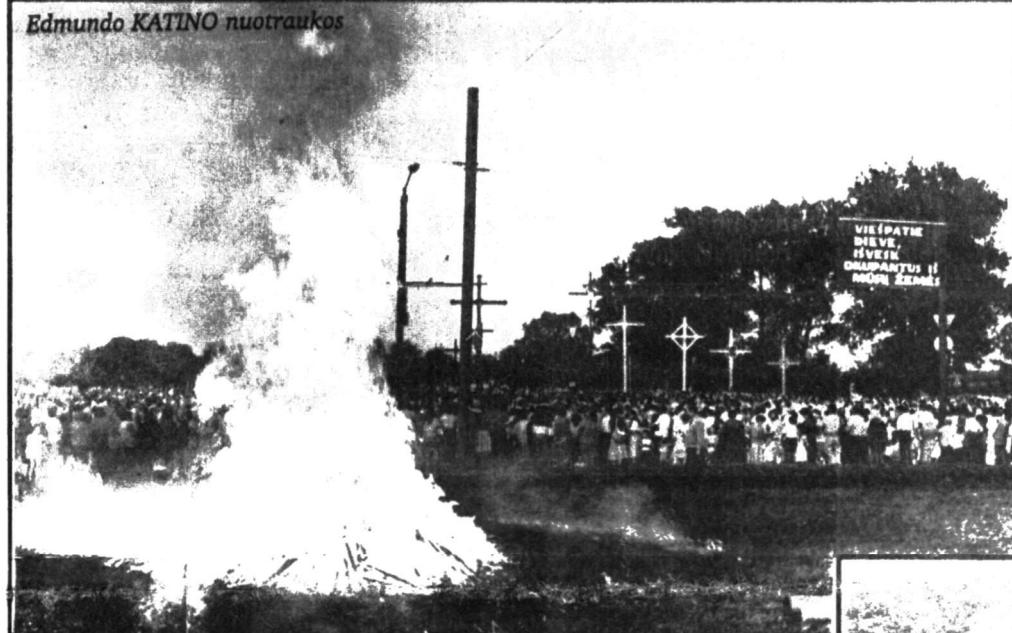
V.Landsbergis

Sveikiname latvių tautą
ir visus Latvijos žmones,
sulaukus savo valstybės
nepriklausomybės pa-
skelbimo.

Lietuvos politinių kalinių
ir tremtinų sajunga

Sveikiname estų tautą ir
visus Estijos žmones, su-
laukus savo valstybės ne-
prieklaušomybės paskelbi-
mo.

Lietuvos politinių kalinių
ir tremtinų sajunga

G.ŽALTVYKSLĖ

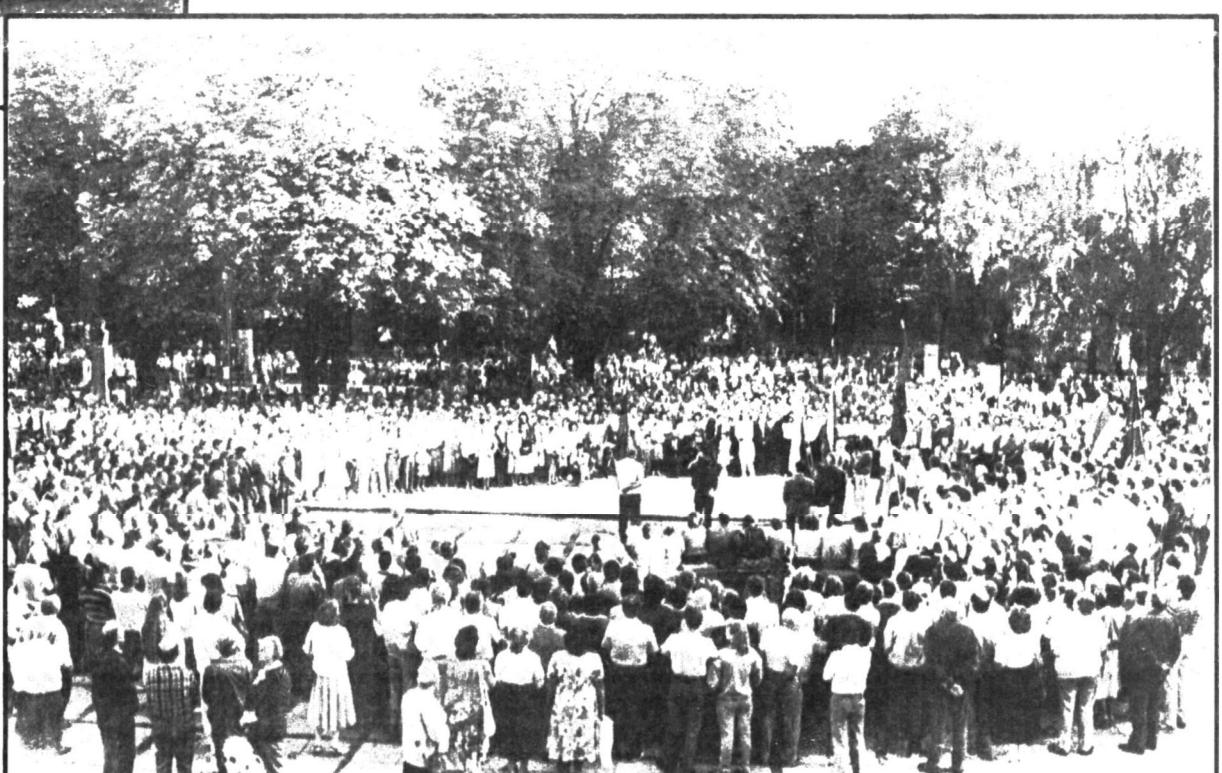
Priesaika

Seniai... Neseniai...
Kruvini marškiniai,
Bolševikų išniekinti kūnai...
Vaitoja šilai, -
Nepakils sakalai,
Tik mūs dvasioje siautės
taifūnai.

Širdiel Atmintiel
Vakarinė žvaigždė...
Virš milžinkapių smilkome
aukų
Herkaus Manto žūtis,
Pilėnu ugnis
Veda laisvén per ši mirties
laukai

Seniai... Neseniai...
Tremtiniai, kaliniai,
Krūtine partizanai mus gynę!
Stovėk ir budék,
Ir per amžius tesék
Savo priesaiką šventą
Tėvynei!

Po žudynių nakties
Aukso juostą užties
Ant širdžių mūs gynėjų
garbę.
Bus diena.... (Ji ateis.) -
Žmonės budelius teis -
Baillus šakalus iš TSKPI

Mes nugalėjome! Laimėjome
mūši prieš agonijoje besiblaškan-
tį bolševizmo slibiną. Tai mūsų
laimėjimas, nors pagrindinė fron-
to linija ėjo už tūkstančio kilomet-
rų nuo Vilniaus. Mūsų, lietuvių,
uždegtas laisvės fakelas įžiebė
šventos kovos liepsną į rytus nuo
Baltijos ir perkėlė priekines pozicijas
iš imperijos širdžių. Mūsų paža-
dinta Rusija pasmaugė totalita-
rizmo žveri jo paties urve.

Išgyvenome neramias dienas
ir naktis, kai laisvės, demokratijos
ir žmogiškumo priešai grubia
jėga bandė sustabdyti istorijos ra-
tą ir grąžinti mus į prievertos, te-
rroro ir vergijos laikus. Karinio pu-
čo grėsmė kybojo ore jau seniai. Juodosios reakcijos jėgos - par-
tokratija, KGB ir karinis pramonini-
nis kompleksas jau nuo pirmųjų
demokratijos žingsnių pajuto
grėsmę savo niekingai egzistenci-

jai. Dėkokie Dievui, kad buka
imperialistų neapykanta nukre-
pė pirmajį reakcijos smūgį į lais-
vės ir demokratijos šauklį - į mūsų
iškankintą Lietuvą. Tik mes, lietu-
viai - partizanai, savanorių, Vytau-
to Didžiojo karžygių dvasios pa-

tina viena - jis iškėlė į valdžios
aukštumas karinio pučo ideolo-
gus ir vadovus. Tačiau kas bebūtų
pagrindinis veikėjas, režisavęs vi-
są nuo seno kruopščiai rengiamą
spektaklį, galime tik stebėtis jo
aklumu ir situacijos nesuvokimu.

Su džiaugsmu ir tvirta viltimi
galime konstatuoti, kad lemiamo
istorijos posūkio momentu Rusijoje
iškilo tikras tautos lyderis -
Boris Jelcinas. Pasimokęs iš lie-
tuvių, jis sugebėjo žaibiškai su-
valdyti situaciją ir sužlugdyti re-

pasirašytas dekretas dėl kompar-
tijos veiklos sustabdymo sudavė
mirtiną smūgį pagrindiniams re-
akcijos bastionui. Šalia Jelcino
Gorbačiovas šiandien atrodo tik
kaip tuščiai gražbyliaujančio ly-
derio iškamša.

Koks bebūtų Gorbačiovo vaid-
muo pastaruju įvykių metu, atro-
dė, kad reikiamų išvadų iš reakcijos
pralaimėjimo jis nepadarė.
Dar didesnį savo pažiūrų nenuo-
seklumą ir asmenybės menkystę
Gorbačiovas parodė, netrukus po
tokio pareiškimo atsisakęs gense-
ko pareigų ir išstojo iš partijos.
Pareikšta ištikimybė galutinai
žlugusiai socializmo idėjai ir visų
Rusijos nelaimių iniciatoriaus -
kompartijos teisinimas, o po to
staigus visko atsisakymas parodė
visišką šio Vakarų išliaupsinto ly-
derio politinį bėjegiškumą.

Jurgis OKSAS

Demokratijos triumfas

veldetojai, galėjome atlaikyti pirmąją totalitarinės imperijos ataką. Sausio 13-osios didvyriai įkvėpė žygdarbiui ir Maskvos demokratus, krūtinėmis sustabdžiusius chuntos tankus.

Šiandien dar sunku pasakyti, kiek prisidėjo prie perversmo ren-
gimo pats Gorbačiovės. Neabejo-

Pučas buvo pasmerktas pralaimė-
jimui nuo pačių pradžių. Sužlug-
dytos sovietų ekonomikos, su-
griauto ūkio ir besiartinančios ba-
do šméklos fone pučių pastan-
gos užgrobtai valdžią ir įvesti tero-
ro režimą reiškė savižudybę. Ir ši
tiksli imperijos vanagai sekmin-
gai pasiekė.

akcijos kėslus. Šiandien Rusijos
ateitis priklauso nuo to, kaip ryž-
tingai Jelcinas pasinaudos perga-
lės vaisiais - naikins totalitarizmo
liekanas ir vykdys demokratines
reformas. Iš pirmųjų Rusijos Pre-
zidento dekrečių matome, kad
ryžto ir jėgos jam užtenka. Gene-
ralinio sekretoriaus akivaizdoje

(Nukelta į 3 psL)

"Viva Lithuania!"

Šiuo šūkiu mus sutiko ir palydėjo Italija. Dviem autobusais "Ikarus" keliavome į Pasaulio katalikų jaunimo konferenciją Italijoje, kuri vyko liepos 12 - 14 d. Lietuvai atstovavo AT deputatai E. Gentvilas (vadovas), B. Gajauskas, E. Jarašiūnas, G. Ramonas, S. Šaltenis, M. Treinys, kun. R. Grigas, Italų-lietuvių draugijos taryba, lietuvių fotomeno atstovai, Vilniaus studenčių ansamblis "Ratilio", sausio 13-ąją prie Vilniaus televizijos bokšto žuvusiuji artimieji - Virginijaus Druskio žmona Asta ir Vytauto Vaitkaus sūnus Robertas. Iš viso apie 50 dalyvių. Važiavome per Lenkiją, Censtachavą, Slovakiją. Sustojuj Olamonco mieste mus sveikino vietiniai žmonės: "Viva Landsbergis! Mes su jumis!"

Austrijoje tada buvo Mocarto muzikos dienos. Vienoje aplankėme Karalių rūmus, katedrą, klausėmės Mocarto kūrinių, at-

Pasaulio katalikų jaunimo konferencijos dalyviai Lietvos atstovybėje:
Iš kairės Balsys Gajauskas, Stasys Lozoraitis, p. Lozoraitienė, Natalija Pupeikienė ir Kazimieras Lozoraitis.

Algimanto BARZDŽIAUS nuotrauka

liekamų vargonais.

Toliau keliavome pro nuostabaus grožio Alpių kalnus. Nė galėjome akių atitraukti. Stebėjomės ne tik gamta, bet ir neaprasta švara ir tvarka.

Štai ir Italija. Venecijoje mus sutiko Laima Pangonytė. Ji vadovavo ekskursijai po miestą.

Konferencija vyko San Džovani mieste. Joje dalyvavo įvairių pasaulio jaunimo organizacijų atstovai. Didžiulį išpujį vienems padarė Z. Nekrošiaus,

R. Požerskio, V. Usinavičiaus sausio 13-osios mykių ir tremties bei lagerių nuotraukos. Sunku buvo italams išaiškinti žodį "tremtinys", jie tokio žodžio nežino. Neturi italai ir knygnešio". Lietuvių delegatų pasiskymus konferencijoje į lietuvių kalbą vertė "Anykščių šilelio" į italių kalbą vertėjas Guido Michelini. Jo žodžius palydėjo ilgalaikis skandavimas "Viva Lithuania!"

Mus sveikino visas miestas.

Buvo laikomos šv. Mišios už Lietuvą. Atnisveikinė su nuoširdžiais italais išvykome į Romą. Romoje mus sutiko Kazimieras Lozoraitis, Lietuvos atstovas prie šventojo sosto ir Andre Damilano, Krikščionių lyderis Italijos parlamante. Jie mus lydėjo į priėmimą Lietuvos atstovybėje pas Stanislovą Lozoraitį ir pas Popiežių Paulių II. Popiežius tarė žodį lietuviškai: "Ačiū jums, lietuviai, už jūsų kančias ir ašaras. Jūsų déka ir Rusija atbunda". Per mus jis suteikė savo ganytojišką palaiminimą taikiai kovojančiai Lietuvai. Paskui aplankėme Vatikano muziejų ir kitas Romos ižymias vietas.

Florencijoje atsisveikinome su mūsų mielaja p. Laima Panonyte, visur mus lydėjusia. Ačiū jai, garsinančiai Lietuvos vardą ne tik Romoje ar Udinėje, bet ir visoje Italijoje. Ačiū ir vienems Romoje gyvenantiems lietuviams.

Grįžome į Lietuvą per Vengriją. Vengrai linkėjo mums kuo greičiau atskirti nuo sovietų.

Paskui Karpatai, Lvovas ir... lyg iš gražaus sapno pabudome.

Natalija PUPEIKIENĖ

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos
PAREISKIMAS

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos taryba ir visi 57 rajonų skyriai remia monsinjoro Alfonso Svarinsko kandidatūrą balotiruojantį i Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatus 70-oje rinkiminėje apygaradoje.

Kviečiame Šilalės politinių kalinius ir tremtinius agituoti ir balsuoti už monsinjorą Alfonsą Svarinską.

Lietuvos Politinių kalinių ir tremtinių sajungos taryba

Lietuvos šaulių sajungos centro valdybos
PAREISKIMAS

Lietuvos šaulių sajunga palaiko monsinjoro Alfonso Svarinsko kandidatūrą balotiruojantį i Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatus 70-oje rinkiminėje apygarode.

Kviečiame Šilalės šaulius bei Šaulių sajungos remėjus agituoti ir balsuoti už monsinjorą Alfonsą Svarinską.

Lietuvos šaulių sajungos centro valdyba

Vieną poliarinę dieną...

Skirių bolševikinio genocido aukoms atminti - nukankintiems, numarintiems badu, kritusiems nuo automatų kulkų Norilsko 3-ajame katorgninkų lageryje ir amžinai atgulusiems Šmitiko kalno papédėje

Artėjantys 1953 m. Norilsko 3-ojo KTR (Katoržnyj trudovo režim) politkaliniams neteikė né mažiausios vilties kibirkštėlės.

Iš daugiau kaip 12 tūkstančių 1945-1946 m. į Norilską atvežtų politkalinių iki 1953 m. likome gyvų 3400. Iš jų daugiau kaip 600 jau tapo nedarbingi, suluošinti invalidai, todėl visi Norilsko katorgninkai su tilpome 3-ajame KTR lageryje.

Iš mūsų 1946 m. vasaros "etapo", pajudėjus į Vilniaus Lukiškių kalėjimą (apie 1500 žmonių), sveikaujosi buvome nugabentų į Norilsko BOF (bolšaja obogotitelnaja fabrika) zoną.

Cia (apie 6000 žmonių) ir pradėjome garsaus Norilsko nikelinio kombinato statybą. Visa milžiniško kombinato įrangą, net ir geležinkelio pagabiglių vynys buvo gauta iš amerikiečių pagal Lend-Lyzo sutartį. Statybai vadovavo amerikietis vyr. inžinierius Vais'as. Visa didžiulė statybos zona Šmitiko kalno papédėje buvo rūpestingai aptverta amerikiečių gamybos cinkuotos spylgiuotos vielos užtvaramis, kurios didelės atsargos buvo iškrautos kartu su įvairia įrangą spec. konteneriuose.

Ziema, siaučiant poliarinėms pūgoms, kai iš sargybos bokštelių matomas sunažėdavo, kaliniai atplešdavo kontinerius ir rasdavo juose amerikiečių reklaminių žurnalų, o didžiausiam savo džiaugsmui, ir po kelionika pakelių cigarečių.

Kas du mėnesius kalinius tikrindavo medicininę komisija, kurioje buvo ir moterų. Išsirikiavę nuogiai klijatos iš lėto slinkdavo pro tokią komisiją, o darbingumas būdavo nustatomas, sugnybiant sėdmenu raumenis. Jeigu jų dar bent kiek būdavo, vadinas "trudosposoben". O jeigu tavo ypatą atrodydavo visai liūdnai, tada siūlavo dviem savaitėmis į OKĄ (ozdorovitelnaja komanda). Ten gaudavai truputį daugiau košes, pažūdavai šilumoj, sustiprėdavai ir vėl

minutės pasigirdo komanda: "Agon". Sužaibavo automatai, pasigirdo dejanės. Kas ten stovėjome, sukritome ant žemės. Besirikiuantys į darbą pakriko po zoną, pradėjo rinktis prie "būro". Majoras Polstenojas, atlikęs savo juodą darbą, karievius nuredė atgal į jų būstinę. Praėjus apstulbimo minutei, puolėme prie sužeistų ir šaudytų draugų. Pasipiktinimo ir maišto banga nuvilkijo per visą lagery. Jau po pusvalandžio buvusieji klijatos išvarė į lagero zonas prižiūrėtojus ir budinčius enkavedistus. Tieša, sužalotų iš jų nebuvo, bet antpetai buvo nuplėstyti visiems. Lageris suniklo.

Buvo išlaužtos vidinio kalėjimo durys, iš karcerių išleisti karagandiečiai. Taip birželio 4-ąją žuvo keturi žmonės, keliros dešimties sužeistų, iš kurių dar du mirė ligoninėje. Keletas ligonių kalinių buvo sužeisti tiesiog ligoninės lovose, nes visa lagerio zona buvo apšaudyta iš sargybinų bokštelių. Keletą kitų parų be miego budėjo visas lageris. Pasiržimas gintis iki paskutinių suprendo staigiai ir neatšaukiamai.

Reikėjo laidoti žuvusius. Staliai pagamino karstus. Broliško kapo duobė buvo iškasta didokoje aikštėje, prie vadinaomo klubo pastato. Nuvinguojo tūkstantinė laidotuvių procesija. Atnisveikinimo žodžiai skambėjo ukrainiečių, rusų, lietuvių kalbomis. Iš tūkstančių lūpų nuaidėjo priesaka daugiau nebelenkti galvų prie stalininių žudikų terorą.

A�e lagerio zona kasdien vis daugėjo sargybinų postų. Buvo aiškiai matoma, kaip kasami apkasai, ruošiami kulkosvaidžių lizdai. Aplinkui lagerį visą laiką zujo grupelės karininkų, akylių stebinčių, kas vyksta viduje. I zona pasipräše įleisti lagerio viršininkas. Iš jo padrikos kalbos, mėginimo aiškintis, kad reikės trauktis atsakomybę kaltus dėl kalinių sušaudymo, buvo jaučiamas visiškas pasimetimas. Nepaisant mūsų, atrodytų, beveiltiškos padėties, reikėjo nesdeliant organizuoti kuo patikimesnę savigyną. Savo patirtimi labai daug padėjo karagandiečiai. Buvo išrinktas 8 žmonių sukiliimo komitetas iš įvairių tautybių. Lietuviamas atstovavo Juozas Kazlauskas. Komitetu

pirminknu išrinkome buvusį kariškį Vorobjovą. Visas lageris buvo susirkystas į keturis sektorius, sudaryti lagerio gynybos būriai. Sektorius Nr. 2 gynybai vadovavo šių eilučių autorius.

Lagerio katilinėje įsikūrė kalvė. Barakų langų grotos perkalamos į ieitis ir peilius. Priešgaisriniai hidrantai paruošti paleisti verdančio vandens čiurkšlėms. Žinoma, visos šios gynimosi priemonės buvo primityvios, net juokingos prie kulkosvaidžių, automatus, granatas, bet mūsų ryžtas neatrodė juokingas.

Be to, reikėjo kaip nors parodyti kitiems lageriams, gretimoms žmonėms, kad mes gyvi, kad mes dar kovojaime. Iš šešių, ligoniinėje paimtu ir nudažytų paklodžių pasiuvome dižiuilę raudoną lėliavą, apsiūtą juoda juosta. Praplėše barako stoga, iškelėme lėliavą ant 8 m stiebo. Maišto ir gedulio simbolis pleveno visoje grožybe. Kitoje vartų puseje keiksnojo ir skėčiojo rankomis subėgę karininkai, bet, kaip sakoma, šauktai po pietu.

Laikas nelaukė. Reikėjo ne tik konkretiai suformuluoti politkalinių reikalavimus, bet ir rasti būda, kaip paskelbti juos už lagerio sienų. Tikėjome, kad įvykių aidas pasieks ir laisvai paseisi...

Susisibėr grupelė kalinių, vadovaujamų Šamajevu, kurie pasirūpino atsišaukimu spaustiniui, platinimi.

Iškeltoji lėliava sujudino visą Norilsko NKVD šišyną, ypač politinį skyrių. Prasidėjo grasinimai. Visai lagerio zonai išjungė elektros energiją, keletui parų nutraukė maisto tiekimą. Laimė, Šamajevu vyrukai nesaudė. Pasigamino švino raidyna, dažu, išspaudo atsišaukimus. O platinimui buvo sunyta panaudoti vaikystėje pamėgtus aitvarus. Ant jo būdavo prišamas pluoštelis atsišaukimui ir stipriai susuktos vatos knatas, kurį aitvarui kylant padegdavome. Aitvarui pakilus, oro srovės genama žariaja sudegindavo perrišimą, ir atsišaukimai pabirdavo vėjo nesėmė.

"Mus šaudo ir marina badu, ligoniinėje be medicininės pagalbos miršta sužeistieji". Tarybinėje konstitucijoje nėra straipsnių, skelbiančių prievertą ir t.t.

Redakcinė grupė savo darbą dirbo išmoningai. Nei vieno provokaciniu šūkio, nei vieno išpuolio prieš vyriausybę. Valstybinės konstitucijos

straipsniai, ligi šiol deklaruoti tik popieriuje, tapo mūsų ginklu. Genocido faktai, uniformuotų nusikaltelių pavardės, reikalavimai atstatyti teisiningumą sklidę į visus Norilsko kampus. Vėliau sužinojome, kad vėjo srovį pagauti atsišaukimai pasiekė net Igarką. Tai šeto kalėjime vėliau sužinejome grupę rytu Berlyno vokiečių. Iš jų sužinojome, kad žinia apie Norilsko įvykius pasiekė laisvaji pasaulį.

Po keleto dienų sužieistiems kaliniams buvo atsiųsti chirurgai, vėl tiekiamas maistas. Grupė kalinių elektriku slaptai prisijungė prie zonos pakačiu einančio kabelio, kuris tiekė elektre kariniams daliniui. Vėl atgijo radijas, vėl prabilo garsiakbiai.

Žinia, kad suimtas Berija, laikinai išmušė iš pusiausvyros uoliuosius stalininio teroro meistrus - Norilsko buvo suimti keletas aukštų politinio skyriaus karininkų. Tačiau gabaujasi Berijos mokinj Kruglova paskyrus viadas reikalų ministru, buvo aišku, kad prievertas mašina ir toliau triuškins politinių kalinių kaulus.

Raudonoji Kremliaus mafija už upes praleido nekalto krauso, už dešimtis milijonų numarintu badu ir sušaudytų nekalto žmonių paaukojo keliąs dešimtis savo uoliusiu bendažygiu, kaip atpirkimo ožius, kad patys ir toliau liktų valdžioje.

Ilgoji poliarinė diena tėsesi. Saulėlė, vos nusileidusi už horizonto, vėl nušvisdavo, uolai budėdama su mūsų draugų žudikais - kareivėliais. Žinoma, vėliau jie teisinsis, kad turėjo vykdyti įsakymus. Taip iš lėto slinko sunkios baltosios dienos ir naktys. Ir vienoje, ir kitoje lagerio pusėje keitėsi sargybos. Nepajutome, kaip prabėgo ir mėnuo. Per tą laiką apsilankė keletą komisijų iš aukšto rango Norilsko ir Krasnojarsko krašto NKVD karininkų. Derybos vykdavo prie atvirų lagerio vartų. Buvo reikalaujama: nukabinti virš lagerio plevės ujančią lėliavą, nustoti platinti atsišaukimus, išleisti į zoną NKVD administraciją, išeiti į darbą. Tik įvykdžius šias sąlygas, jie galėsiai pradeti tirti įvykius, ieškoti kalininkų, paleginti kalinijų gyvenimą. Tačiau mes buvome įsitikinę, kad pasidavus mūsų laukia tik kalėjimai, karceriai ir dar didesnis teroras. Mūsų reikalavimas buvo tik vienas: atsiųsti komisiją, i kurią įėjti CK nariai ir kuri turėtų vyriausybinius įgaliojimus.

1991 m. rugpjūtis

TREMTINYS

3

Demokratijos triumfas

(Atkelta iš 1 psl.)

Gal būt dabar, po dramatiškų rugpjūčio įvykių Vakarų galingieji praregės, kad reikia remti ne nebeturintį realaus pagrindo "centrą", o kylančias į nepriklausomą gyvenimą respublikas.

Kruviniausia pasaulio imperija mūsų akys nėra nuo istorijos arenos. Nebéra jėgos, galinčios reanimuoti šį išsigimus Šetonių.

Dauguma buv. politkalinių ir tremtinų jau garbingo amžiaus. Tačiau jie dar pakankamai aktyvūs. Štai kad ir Druskininkų skyriuje susibūrė daugiau kaip trys šimtai politkalinių iš tremtinii.

I. Navareckienės, A. Bernotavičienės, E. Radzevičienės, V. Juškevičiaus, K. Valentukevičiaus, brolių Krišonų iniciatyva įsteigtas puikus chorras. Daug padeda mokytoja V. Šedienė ir A. Laurenčienė. Choro dainos skamba ne tik Džukijos kraštė, bet išvykstame ir toliau. Dainavome ir prie Aukščiausiosios Tarybos sausio 13-ąją. Pasiekiamė ir Žemaitiją. Birželio 22 d. nuvykome į Varnius, ten buvo

no kūdikj. Nueina nuo scenos ir paskutinis imperijos valdovas. Tiesa reikalauja pripažinti didelius Gorbačiovo nuopelnus, tačiai griaunant šios supervalstybės pagrindus.

Tačiau paskutinę viltį į gaištančio drakono karstą įkalė patys ištikimiausi jo tarnai. Pučistų gauja, užsimojusi vienu ypu palaidoti Demokratiją, įvertė į kapo duobę patį bolševizmo slibiną.

Dauguma buv. politkalinių ir tremtinų jau garbingo amžiaus. Tačiau jie dar pakankamai aktyvūs. Štai kad ir Druskininkų skyriuje susibūrė daugiau kaip trys šimtai politkalinių iš tremtinii.

I. Navareckienės, A. Bernotavičienės, E. Radzevičienės, V. Juškevičiaus, K. Valentukevičiaus, brolių Krišonų iniciatyva įsteigtas puikus chorras. Daug padeda mokytoja V. Šedienė ir A. Laurenčienė. Choro dainos skamba ne tik Džukijos kraštė, bet išvykstame ir toliau. Dainavome ir prie Aukščiausiosios Tarybos sausio 13-ąją. Pasiekiamė ir Žemaitiją. Birželio 22 d. nuvykome į Varnius, ten buvo

šventinamas kryžius žuvusiam partizanui. Kitą dieną dalyvavome Rainių Kančios koplyčios šventinimo iškilmei.

Iškilmingai paminėjome Lietuvos valstybės įkūrėjo Mindaugo jubiliejų Druskininkuose ir Veisiejūse. Liepos 27-28 d. dalyvavome 34-ių partizanų palaidojimo iškilmėse Leipalingyje.

Dažnai susitinkame su kaimo

Šiandien Europos žemėlapyje vietoj kruvinos dėmės tarp Baltijos ir Uralo, pažymėtos Šetono penkiakampės ženklu, atsirado nacionalinėmis spalvomis nuskaidrinti nepriklausomų valstybių kontūrai - Lietuva, Latvija, Estija, kurias jau pripažista beveik visos pasaulyo šalys, taip pat Ukraina, Moldova, Gruzija, Armėnija. Turime didžiuotis, kad išsiplėtė Oskaro Milašiaus pranašystė Lietuva tapo Šiaurės Atėnais, iš kurių pasklidė laisvės šviesa platiose Rytų teritorijose.

Daugiau dėmesio kaimui

šventinamas kryžius žuvusiam partizanui. Kitą dieną dalyvavome Rainių Kančios koplyčios šventinimo iškilmei.

Iškilmingai paminėjome Lietuvos valstybės įkūrėjo Mindaugo jubiliejų Druskininkuose ir Veisiejūse. Liepos 27-28 d. dalyvavome 34-ių partizanų palaidojimo iškilmėse Leipalingyje.

Dažnai susitinkame su kaimo

žmonėmis ir matome, kad žmonės nežino tikrosios Lietuvos padėties, daug kas jiems aiškinama iškreiptai, neteisingai. Todėl siūlome visiems Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų skyriams daugiau bendrauti su darbščiais duonos augintojais.

Aleksandras JUŠKA
DRUSKININKAI

netrukdoma, niekam nepriekaišta-jama. Kiekvienas turi teisę disponuo- ti savo gyvybe. Suvirpa pasilikan- čiuju širdys - gal liksime tik grupelė užsišpyrusių. Iš garsiai kalbių vis sklinda įšakymas išeiti. Deja, pasi- ryžiusių sutiki savo likimą dauguma. Lagerjų paliko tik apie du šimtai kalinių. Nuolankiam čekistų stumdomo vargo gyvenimui ištartas ryžtingas - Ne. Užtaisosomos spygliuotos užtaras, dalis kareivių gržta iš kur atvy- ke.

Rugpjūčio 3 d., iš pat ryto, prade- damas evakuoti karinės kaimelis. Matome, kaip kariškių šeimos su vaikais kraustosi į mašinas daiktus ir kažkur išvažiuoja. Tai šen, tai ten pasirodo greitosios pagalbos mašinos.

Mūsų ištikimi aitvarai pakyla su paskutiniai atsišaukėliai pluoštais, vėjo kryptis pananki. Paskutiniojo at- sišaukimo tekstas maždaug tokis:

Jau galas atėjo jums - Berijos gaujos!

Išmuš valanda paskutinė!

Šaukiasi keršto nekaltas

kraujas,

Atsakysis už smurtą ir tironią.

Už kūdikų ašaras, motinų

skausmą

Minia pavergtų jums

neatleis -

Drebékit! Tik gaila Tėvynės

sūnaus,

Kurs savo gentainį prakeiks...

Budėjome ištisą parą be jokio po- illio. Austa rugpjūčio 4-oji. Lygiai du mėnesius laikėsi pasmerktieji maištinkai. Apie 6 val. ryto nuo miesto pusės pasirodė septyni sunkvežimiai, pilni kareivių. Nemažindami greičio, arėja prie pagrindinių vartų, kuriuos bando atverti pribégę sargybiniai. Ant jų pasipila akmenų ir plytgalių kruša. Vyrai pasitinka savo likimą drąsiai. Iš sunkvežimių atidengiamas automatas ugnis į visas pu- ses, kur tik susitelkę daugiau kalinių. Pasipila automatas papliūpos, kareivų keiksmių, kalinių šauksmas, klyksmas. Dešimtys kalinių bégamne prie dviaukščio barako, žemė dulka nuo kulkų, gulam, kylam, vėl bégam, krintam...

Atgavau sąmonę, gulėdamas prie pagrindinių lagerio vartų. Burnoje krauso skonis, galva ir rankos kruvinos, aplinkui dešimtys negyvai su- šaudytų ir dar dejuojančių sužeistų. Katilinės pusėje pasigirsta keletas granatų sproginų, tėsiasi padrikas automatas šaudumas. Keliolika metrų nuo savęs pastebiu gerai pažistamą lagerio režimo viršininką Kalašnikovą, jo rankose pistoletas, matau, kaip jis linktelėjęs šūviu pribaigia besibašantį sužeistą. Prisišpaudžiu veidu prie žemės, laukiu savosios

Ona MILCIŪTĖ-VARANAUSKIENĖ
(1914-1991)

Velionė gimė 1914 m. vasario 22 d. Kauno rajone, Galuonų kaime. Šeimoje augo 4 dukros. Nors žemės buvo nedraudžiama, bet tévas stengėsi išleisti dukras į moksą. Dvi tapo mokytojais. Ir abiem teko tremtiniai daliai, o seserai Stasei net politinės kalines daliai. I tremtij mokytoja Ona Milciūtė-Varanauskiene pateko kartu su sunumi Povilu (dabar AT deputatas). Jos vyras Antanas (taip pat mokytojas, tautininkas) pasivijo tremiamą šeimą, tačiau po 2-jų parų buvo atskirtas ir įkalintas įvairiuose Krasnojarsko krašto bei Karagandos lageriuose.

1947 m. Ona Varanauskiene su sunumi pabėgo į Tomsko sritis ir penkerius metus slapstėsi Lietuvoje, o 1952 m. vėl išvyksta į tremtij pas vyra. Grįžo abu į Lietuvą 1964 metais. Karo metais Ona Varanauskiene dažnai sirgavo malarija. Vienu metu buvo beveik paralyžiuota. Visa tai atsiliepė į senatvėje.

Iki paskutinių gyvenimo minučių ji tikėjo Lietuvos Nepriklausomybę.

Iš mūsų tarpo pasitraukė lietuvių, išgėrusi pilną Lietuvai tekusio skausmo taurę. Tačiau mirdama ji tikėjo savo Tėvynės Laisve.

Reiškiame gilią užuojautą Sajungos tarybos nariui Povilui Varanauskui, velionės artimiesiems ir giminėms.

Sajungos taryba

Vieną poliarinę dieną...

(Atkelta iš 2 psl.)

Per tą laiką nesnaudė ir čekistų propagandinis sektorius. Lagerjų apsuo papildomi kariuomenės daliniai. Aplink žoną buvo įtaisyti garsiai kalbiai, atidaryti lagerio vartai. Užtvaravo apie lagerį keliose vietose buvo nukarytos spygliuoti vienos, paruošti papildomi praejimai. Tada prasidėjo agitacija. Suklimo komiteto marių buvo apšaukiami užkietėjusiais nusikaltėliais, avantiūristais ir nacionalistais. Kaliniams siūloma išeiti pro paruoštus praejimus, o išėjusimems žadama kuo greičiausiai peržiūrėti bylas, vos ne laisvę.

Tokia agitacija šių reiškė. Lagyryje, kaip ir visur, buvo užverbuotų "stukačių", lagerio administracijos pagalbininkų, valdžios pataikūnų. Tai šen, tai ten jie pradėjo skleisti kapituliacines nuotaikas. Teko juos surinkti ir uždaryti į buvusį tuščią "būrą" - kalėjimą. Tai sukėlė papildomų rūpesčių, todėl po poros dienų juos visus gražiai išlydėjome už lagerio vartų ir gražinome buvusiems šeiminkams. Zonoje vėl tapo ramu.

Pabréžiu, kad per visą šių įvykių laikotarpį lageryje nebuvė imtasi jokių griežtesnių represijų nei prieš savus "stukačius", nei prieš kuri nors buvusi prižiūrėtojų. Komiteto nutarimas buvo griežtas ir aiškus: jokių kerštavimų, jokio smurto.

Vieną dieną, besirengdami leisti aitvarus, pastebėjome būrelį kareivų, ginkluotų šautuvaus snaiperių. Pasirodo, tai buvo priemonė prieš atsišaukimą platinimą. I paklusius aitvarus pradėjo poškėti šuvių, bet mūsų skrajūnams tai jokios žalos nepadarė. Pataikyt i judančią virvę nesugebėdavo net snaiperių, o aitvarų popierinėje dangoje padarytas skyles paprasčiausiai užkljuodavome.

Ir štai pagaliau žinia, kad atvyksta vyriausybinių komisija, reikia pasirengti ją priimti. Po geros valandos prie pagrindinių lagerio vartų pravažiuoja pora mašinų, iš kurių išlipa grupė uniformuotų žmonių, kaip vėliau sužinome, atvykę tiesiai iš aeroplano. Atidaromi lagerio vartai. Atvykėlius pasitinka keletas komiteto kalinių. "Svečiai" mandagiai paprašomi parodyti mandantus. Kiek keista, bet pirmasis savo įgaliojimus parodo TSRS generalinio prokuroro pavaduotojas Vasilijus. Pasirodo, jis vadovauja komisijai. Tarp atvykusių dar vienas CK narys, kiti įvairaus rangų Gulago carai ir carukai. Iš viso 7 žmonės. Vietinės valdžios nė vieno. Vasilijus pareiškia norą apžiūrėti lagerį, pasiteira, ar nebus tam trukdoma. Mus truputį stebina jo ramumas ir paprastumas. Aišku viena, jis

netrukdoma, niekam nepriekaišta-jama. Kiekvienas turi teisę disponuo- ti savo gyvybe. Suvirpa pasilikan-

čiuju širdys - gal liksime tik grupelė užsišpyrusių. Iš garsiai kalbių vis

sklinda įšakymas išeiti. Deja, pasi-

ryžiusių sutiki savo likimą dauguma.

Lagerjų paliko tik apie du šimtai kalinių.

Nuolankiam čekistų stumdomo

vargo gyvenimui ištartas ryžtingas -

Ne. Užtaisosomos spygliuotos užtaras,

dalis kareivių gržta iš kur atvy-

ke.

Rugpjūčio 3 d., iš pat ryto, prade-

damas evakuoti karinės kaimelis.

Matome, kaip kariškių šeimos su vaikais

kraustosi į mašinas daiktus ir kažkur

išvažiuoja. Tai šen, tai ten pasirodo

greitosios pagalbos mašinos.

Mūsų ištikimi aitvarai pakyla su

paskutiniai atsišaukėliai pluoštais,

vėjo kryptis pananki. Paskutiniojo at-

sišaukimo tekstas maždaug tokis:

Jau galas atėjo jums - Berijos gaujos!

Išmuš valanda paskutinė!

Šaukiasi keršto nekaltas

kraujas,

Atsakysis už smurtą ir tironią.

Už kūdikų ašaras, motinų

skausmą

Minia pavergtų jums

neatleis -

Drebékit! Tik gaila Tėvynės

sūnaus,

Kurs savo gentainį prakeiks...

Budėjome ištisą parą be jokio po-

illio. Austa rugpjūčio 4-oji. Lygiai du

mėnesius laikėsi pasmerktieji maištinkai. Apie 6 val. ryto nuo miesto

pusės pasirodė septyni sunkvežimiai, pilni kareivių. Nemažindami

greičio, arėja prie pagrindinių vartų,

kuriuos bando atverti pribégę sargybiniai. Ant jų pasipila akmenų ir

plytgalių kruša. Vyrai pasitinka savo

likimą drąsiai. Iš sunkvežimių ati-

Ilsėkite tėviškės žemėje

Pernai, liepos mėnesį, dalyvauvau ekspedicijoje į Irkutsko kraštą - norėjome parsivežti artimųjų palaikus. Kelionė tolima - lėktuvu iki Krasnojarsko, paskui iki Taišeto, o iš ten dar toliau į taigą Bratsko hidroelektrinės link iki stoties Puliajevo. Ieškojome buvusių senelių-invalidų namų. Nelengva buvo surasti - žmonės rodė žmonių kaulus daržuose, po geležinkelio bėgiais - čia buvę japonų lajerai. Pagaliau radome tokius vaikinus, kurių tėvas buvės senelių - invalidų namų direktorius. Jie ir parodė, kur ieškoti. Dar reikiėjo važiuoti apie 8 km taiga, paskui į kalną, ir pagaliau radome senas kapines ir savo ieškotus kapus - buvo išlikusi skardelė su pavardėmis Katkevičienė Kotryna ir Katkevičius Simonas. Likę ir kitų kryžių su iškaitomomis pavardėmis - Bagdonas ir kt. Geriausiai kapus atsekti pagal nuotrauką - mes turėjome mažą nuotraukėlę.

Mums labai padėjo psichiatrijos ligoninės direktorių, davęs net ir žmonių pagalbą. Jis galėtų ir kitoms ekspedicijoms padėti.

Džiaugiamės, kad po tiek metų mūsų artimieji ilsisi savo žemėje - Šlienavos kapinėse.

Zigmas GECEVIČIUS
KAUNAS

AT SILIEPKITE!

Bronės JUODŽIŪNAITĖS (dab. pavardė gali būti kita) ar apie ją žinančią ieško Teklė SEDELSKYTĖ, 235408 Šiauliai, Žalgirio 2-160.

STRIBIU šeima buvo ištremta iš Raseinių raj. į Irkutsko srt., Bodaibio gyv. Dabar gyvena Kau- ne. Jų ieško Vincentas AUSBIKA- VIČIENĖ-SIPAVIČIENĖ, Kaišiadorys, Basanavičiaus 19/33.

Vincas ŠIAULYS, Antano, g. 1907 m. Jurbarko apskr., Girdžių km. Suimtas Batakiuose 1941 m. gegužės mén. Iki birželio 3 d. kalėjo Kaune, 9-ajame forte. Manoma, kad mirė prie Laptevų jūros. Žinių apie jo likimą laukia Marija ŠIAULIENE iš JAV. Rašyki- te "Tremtinio" redakcijai, Kau- nais, Donelaičio 70b.

Zenonas JOCIUS, Vikto- ro, g. 1918 m. Raseinių apskr., Girkalnio valsč. Nuo 1946 m. par- tizanas, slapyvardė Beržas. Manoma, kad 1951 06 02 Beržas ir dar du partizanai buvo apsu- mažame miškelyje prie Volungiškių. Beržas sunkiai sužeistas pri- dengė draugus, kuriems pavyko pasitraukti į Volungiškių mišką. Nenorėdamas pasiduoti gyvas, nusišovė. Daugiau žinių ir palai- dojimo vietas ieško Danutė ULO- ZIENĖ, 235822 Klaipėda, Lauki- ninkų 46-40, tel. 22016.

Olimpinė konferencija

KAUNAS. Liepos 29 d., IV PLSŽ metu, Kaune, Kūno kultūros institute vyko sporto istorijos ir kūno kultūros problemų mokslinė konferencija. Buvo įrengtas stendas "Pirmasis okupacijos dešimtmetis ir rezistencija kūno kultūros rūmuose". Stende atsispindėjo skaudžiausi Lietuvos istorijoje 1940-1950 metai. Šio laikotarpio istorinę medžiagą ir nuotraukas surinko J. Venckevičius. Stende buvo ir A. Bubnio surinkta medžiaga apie 1943-1944 m. rezisten- ciją. J. Venckevičius savo pranešime detalių nušvietė 1941 m. birželio 23 d. sukilių Kaune.

Jonas VENCKEVIČIUS

KALVARIJA. Liepos 15 d. į amžinos ramybės vietą Kalvarijos kapinėse buvo perlaidoti iš Jakutijos parvežti buv. partizano Antano Burbos-Ledo pa- laikai.

Algirdas MARCINKAUSKAS

AKMENĖS RAJ. Kruopių miestelyje liepos 28 d. atidengtas ir pašventintas paminklinis ansamblis žuvusiems partizanams. Skulptūros autorius Sibiro tremtyje gimęs liaudies meistras Valerijus Asalchanovas. Ansamblį pasta- tyti padėjo Pakalniškių ir Kruopių valstybiniai ūkiai (dir. R. Narbutas ir V. Bal- kauskas). Paminklą pašventino Kruopių parapijos klebonas Aloyzas Orentas. Dalyvavo žuvusiųjų partizanų artimieji, giminės, miestelio žmonės. Kalbėjo sajūdininkė Eugenija Baristienė, septyniasdešimtmetis pedagogas iš Ūkmergės Alfonsas Maskoliūnas, kurio trys broliai guli Kruopių miestelio pakraš- čiuose. Paminklo statybai jis paskyrė 1000 rub. Iškilmėse dalyvavo svečiai iš Latvijos (iš Ukrių kolūkio).

Aloyzas VILKYS

|VYKIAI|

PASAULIO LIETUVIŲ ŽAIDYNĖS

"Igarkos Žalgirio" krepšininkai

ŠILUTĖ. Rugpjūčio 1-3 d. viešėjo pasaulio lietuvų žaidynių dalyviai - krepšininkai, lietuvių tremtiniai vaikai iš Igarkos. Komandai vadovavo Igarkos srities sporto komiteto pirmininkas Antanas Daugnora. "Igarkos Žalgirio" krepšininkai garsėja visoje srityje.

I žaidynes jie atvyko su šeimomis. Daugnoro tėvas, prieš dvejus metus gržęs į Lietuvą, gyvena Ariogaloje. Ir daug kas norėtų gržti į Lietuvą. Igarkoje dar gyvena apie 120 lietuvių. Daugelis sukurė mišrios šeimas, pamiršę lie- tuvių kalbą, bet žada mokytis.

Silutėje igarkiečiai susitiko su buv. Igarkos tremtiniais, pabendravo, pa- sidalijo atminimo dovanėlėmis. Geriausiam "Igarkos Žalgirio" krepšininkui buvo išteikta A. Šapokos "Lietuvos istorija".

Politinių kalinių ir tremtinų sajungos skyrius igarkiečiams organizavo ekskursijas Nemunu ir Kuršių mariomis. Aplankėme Silutės lagerio kapines Macikuose, pabuvojome muilejuose, ypač patiko Klaipėdos jūrų muziejus. Svečiai buvo labai patenkinti, norėtų gržti į Lietuvą - į tą pasakų šalį, kaip jie sako. OMON'as jų negasdina, politiniai įvykiai nebaudina, gauna iš Lietuvos spaudos, viską žino ir stebi. Lauktų jie ir "Tremtinio".

Edmundas STANKEVIČIUS

ROKIŠKIO RAJ. Pan- dėlyje birželio 14 d. buvo iš- kilmingai atidengtas ir pa- šventintas paminklas keturiolikai partizanų, žuvusių 1946 12 12 Netygalės miške. Jų palaikai buvo iškasti iš trijų Pandėlio šulinų ir iškilmingai palaidoti Pandėlio kapinėse 1989 m. Originalų paminklą suprojektavo architektas tautodailininkas Leonas Juozonis. Paminklą pašventino Panemunės kle- bonas kun. Bronius Balaišis. Dalyvavo žuvusiųjų artimieji, giminės, Rokiškio politinių kalinių ir tremtinų sajungos atstovai, pasienio apsaugos vyrai, Saulių sajungos atstovai.

Liepos 27 d., švenčiant Pandėlio 400 m. jubiliejų, buvo pašventintas paminklinis akmuo, o liepos 28 d. (per šv. Onos atlaidus) Panevėžio vyskupas Juozas Preikšas Pandėlyje iškilmingai pašventino jubiliejinių 10 m. aukščio kryžių "Dieve, apsaugok Lietuvą".

Kun. Bronius BALAIŠIS

ŠIAULIAI. Politinių kalinių ir tremtinų sajungos skyriuje įkurtas n. a. D. Cinauskaitės vadovaujamas dramos būrelis. Sukurtas spektaklis pagal buv. politikalinio V. Cinausko apsaikymą "Poviliukas". Liepos 24 d. dramos būrelis aplankė Šiaulių raj. Aukštelišės senelių pensionatą ir suvaidino šį spektaklį. Po vaidinimo svečiai pabendravo su savo globotiniais, negalinčius vaikščioti senukus aplankė palatose. Buvo tikra šventė.

Vincas DANIELIUS

ARIOGALA. Rugpjūčio 3 d. visa Lietuva verkė savo sūnų, žuvusių Medi- ninkuose už laisvę ir tiesą. Prasmingas buvo renginys Ariogaloje, atsitiktinai įvykęs tą pačią, laidojimo dieną. 16 val. iš visos Lietuvos rinkosi tremtiniai, politinių kalinių, buvę rezistencijos dalyviai. Rinkosi pagerbtai žuvusių ir negrūžiusių atminimą. Ariogalo kapinėse iškilo akmenų mūro koplyčia, penkiasdešimt keturiems čia besiūlantiems partizanams atminti.

Koplyčią statė Vytautas Smilcius, buvęs partizanų ryšininkas, politinis ka- linys. Jo pagrindiniai talkininkai - sūnus Gediminas ir tremtinys M. Anušauskas.

Renginyje dalyvavo ir šv. Mišias aukojo monsinjoras A. Svarinskas. Kalbėjo AT deputatas A. Degutis, rajono valdžia.

Po koplyčios šventinimo visi patraukė į Dubysos slėnį. Čia buvo surengtas dainų, poezijos ir atsiminimų vakaras.

Dalia KUODYTĖ

ŠAKIŲ RAJ. Sutkų giroje, nepaprastai gražioje vietoje yra Naidynės kai- mas. Liepos 27 d. čia, Piežų sodyboje, į savo šventę rinkosi išlikę gyvi "Tauro" apygardos partizanai.

16 val. suplevėsavo partizanų išsaugota trispalvė. Saliutuoja skautai, Krašto apsaugos, Šaulių sajungos atstovai. Kalba simbolinio štabo viršininkas A. Lukša. Rikiuojas buvusios rinktinės štabas. Reportai. Sveikinimo žodžiai taria Šaulių sajungos atstovas J. Oksas, šv. Tėvo palaiminimus iš Italijos perduoda N. Pupekiėnė. Iteikiami Amerikos lietuvių padovanoti medalikėliai. Dega laužas, skamba Laisvės kovų dainų ansamblio dainos.

Kiek pavėlaves, šventėje pasirodo AT deputatas G. Ilgūnas, deja, pabūna neilgai. Kodėl? Belieka pamatyti. Iš praeities kovų sugrįžtame į dabartį. Kova dar tėsiasi.

Marija GRAŽULIENĖ

DÉKOJAME

- Daytona Beach ir apylinkių Amerikos lietuvių klubui už piniginę auką
- p. Stasei Bliūdžiuis iš JAV už piniginę auką
- p. Irenai ir Eugenijui Slavinskams iš JAV už piniginę auką